

Біда бабі Палажці Солов'їсі

Автор:

Іван Нечуй-Левицький

Біда бабі Палажці Солов'їсі

Іван Семенович Нечуй-Левицький

Іван Нечуй-Левицький

Біда бабі Палажці Солов'їсі

Біда бабі Палажці Солов'їсі

Ще до великої заливи 1886 року баба Палажка овдовіла. Другий Палажчин чоловік, Терешко Соловейко, ще за свого живоття одрізнув і видворив свого старшого сина, Палажчиного пасинка: поставив для його опрічну хату па леваді і виділив частку поля. А як він почав слабувать і постеріг, що вже смерть за плечима, то написав духовницю, в котрій одну половину поля одписав меншому синові Петрові, а другу половину бабі Палажці до її живоття.

Старий Соловейко добре знав, яка на вдачу баба Палажка; знав він, що й Петро вдався на вдачу в свою матір. І мати й син були непомирливі. Заводіяки, опришкуваті та лайливі. Соловейко добре вгадував, що Петро буде зобижати та кривдить матір, бо ще за його життя вони не мирили і тільки те й робили, то гризлись та лаялись. Син був непокірливий, а його друга жінка Оришка була сердита, нездатлива й натура і так само не слухала свекрухи, як і перша Петрова жінка Олена. Соловейко боявся, щоб баба Палажка коли-небудь не кинулась з сокирою рубать синові піч та припічок, як рубала колись піч своєму пасинкові в противній хаті, або щоб часом не рубнула з нестями сокирою й сина по спині або й по голові. Бо вона була битлива: як тільки полається з сином або з

невісткою, то так і вперіщить чим-небудь, що трапиться напихваті. виправивши духовницю в волості, Соловейко ще перед смертю оддав її Палажці на схованку. Баба сховала бомагу в своїй скрині і ключ од скрині прив'язала на шнурку до пояса. Але як помер старий Соловейко, вона вийняла духовницю з скрині, бо добре знала, що сини та дочки нишпорять в хаті, добирають ключа до скрині і без сорому крадуть в матерів гроші.

Довго думала баба, де б то сховати духовницю так, щоб син не знайшов. Засунула вона її за великий образ під рами, що висів на покуті; але вона знала, що в це місце небезпечно класти, бо селяни звичайно ховають не тільки бомаги, але навіть асигнації за образами. Баба догадалась, що син та невістка передніше од усього шукатимуть духовницю за образами або в її скрині.

Довго міркувала баба і, нарешті, надумалась. Раз якось, як син і невістка пішли на роботу в поле, баба витягла спідсподу духовницю, перекинула свою скриню на коліщатах, прибила цвяшками духовницю до дна в куточку, а поверх бомаги прибила ще й тоненьку дощечку так, щоб духовниці було не видно.

Вдарила вона три поклони перед образами, помолилась богу, перехрестила духовницю і знов перевернула скриню й поставила на місце. Вона важко зітхнула, згадавши свого Соловейка, стала перед образами, помолилась богу за його душу; і в неї на душі стало легко й спокійно, бо думала, що дітям і в голову не прийде шукати духовниці десь під дном скрині.

Старий Соловейко вмер в пилипівку, а як настала весна, Палажка почала всім правувати в хазяйстві, як і було передніше за життя старого Соловейка.

– Ото, сину, батько записав в духовниці, щоб наш город був сукупний, а половина поля була моя, доки й мого життя. Ори ж, сину, свою частку й мою, але хліб на моїй частці я зберу сама, бо то мое добро.

– Навіщо, мамо, здалась вам ота морока? Ви вже старі, не здужатимете зібрати хліб з поля. Нехай буде наш город сукупний, і поле сукупне. Ми вам не боронитимемо хліб їсти, – сказав син підлесливим голосом.

– Ще б пак боронили їсти хліб, коли він мій, а не ваш. Ти викосиш мое жито й пшеницю, а я таки здужатиму й сама згребти й в полукіпки скласти. Там же того хліба жменя, а не цілі лани! Або, коли хочеш, то я одберу свою частку зерном та

й держатиму в коморі свою пашню окроми од вашої. Ти ж бачиш, що в мене свої кури й гуси. Треба ж їх чимсь годувать, щоб було що й продати, й гроші на смерть зібрати. А про город батько сказав, щоб був сукупний.

– Адже ж, мамо, в других людей матері-удови не одрізняються од дітей, і в їх усе сукупне: і город, і поле, й пашня, – обізвалась невістка.

– То, бач, у других людей, а в нас воно може вийти інакше. В других людей сини й дочки інші, а в нас сини й невістки інші, не такі, як у людей. В батька ще й ноги не захолили, а ви вже й настовбурчились проти мене. Робіть лишень так, як я звелю, а не правуйте самі в моїй господі, – одказала Палажка вже сердитим голосом.

Син замовк. Оришка надула губи. Але вони мусили кориться старій. Настали жнива. Мати зібрала свій хліб, зараз загадала змолотить, одвернула половину пашні й зсипала в коморі окроми, в опрічний засік, ще й назначила потаємно од їх вуглем смужку на стіні засіка, доки було пашні, щоб син або невістка не брали пашні з її засіка. За ярину Палажка нічого не казала синові, бо на ярину вже орав син, і мати й не намагалась, щоб брать свою частку.

Але незабаром між Палажкою й сином та невісткою почалась сварка та лайка. Син і невістка були злі на бабу за те, що вона одопрічнулась од їх з своїм добром: держала свої кури, качки й свині і оддала їм тільки корову. В хаті почалась сварка й колотнеча. Од першої бабиної невістки зосталась сирітка, дівчинка Маруся. Невістка загадувала їй няньчить свою найменшу дитину, загадувала одганять до череди худобу й вівці; а як вона не слухала, то біла їй немилосердно. Баба оступалась за дівчину, лаяла невістку, а часом, по своєму звичаю, розлютувавшись, з нестямки давала штовхани й поляпаси невістці.

На біду синові, ярина змилила того року, була обрідна. А в серпні трапилась така здорова залива, якої й люди не запам'ятали, і дуже збавила огородину й леваду.

В місяці серпні, ввечері, 1806 року, саме в неділю, в Васильківщині була страшна залива. В селі Трушках дощ почався з початку дев'ятої години ввечері. Од сходу сонця насунули страшні чорні хмари. Проти червоного неба на заході хмари здавались ще чорніші й страшніші. Несподівано схопилась буря, вдарив грім, замиготіла блискавка. Червона блискавка неначе вогнем порола чорні завіси на небі, а з тих розпірок неначе було видно вогонь в якійсь страшній, палаючій на

небі печі. Блискавка миготіла раз у раз; грім гуркотів і гув сливе безперестанку. Садове дерево, верби й високі осокори понад річкою та в городах зашуміли, засвистіли,гнулись і подекуди ламались. Надворі ніби починався страшний суд, ніби за чорною завісою вже палало все небо.

Люде попркидались в хатах, позасвічували світло. В усіх хатах заблищали вікна. Молодиці засвічували страсні свічки перед образами. Баби молились богу, падали навколішки перед образами, викидали надвір кочерги та лопати, що ними сажують хліб та паску у піч.

А буря скаженіла, ревла, свистіла, зривала кулики з покрівлі хат, розкидала в токах копиці соломи. Через виводи в сіни, через пороги, через стелі текла вода. В декотрих хатах, котрі були нанизу під покатами горбів, люде мусили вилити воду коряками з сіней і навіть з хат. В одній такій хаті лежала слаба баба і як побачила, що вода полилась в хату через поріг, то зараз і вмерла з ляку. Мабуть, їй здалось, що починається або потоп, або страшний суд. Торохнув страшний грім, аж шибки задзвеніли в вікнах, і раптом застукотів град і повибивав тахлі в усіх вікнах, що були од сходу сонця.

Аж в першій годині, в глупу ніч перестала залива, але потім ще й до світу лив звичайний дрібний та густий дощ. Ця залива наробила в селі багато шкоди. З спадистих полів лились по вулицях річки. Вода позносила подекуди тини й текла просто через городи й левади в річку та в ставок.

Оселя баби Параски стояла на сугорбі, а Солов'їшина хата й огород були на низині по другий бік вузького переулка, трохи нижче од Парасчиного городу. Палажчина левада й огород виступали на широкий вигін, де була долинка. Баба Палажка встала вранці, глянула на грядки, на леваду і тільки руки зняла до бога: два рядки верб на окопі, зелена левада й половина городу були суспіль затоплені водою. Вода стояла більше ніж на аршин, ще й за вербами на вигоні стояв ніби ставок. Коноплі, буряки, капуста, картопля – все було в воді. Пшінка виглядала з води вершечками. Жовті гвоздики-повняки ніби плавали коло берега по воді, а лапате гарбузове листя лежало край берега на воді, неначе латаття на ставку. Коло берегів подекуди виглядали з води здорові жовті, білі та червонуваті гарбузи, неначе затоплені тикви, горшки та макітри, помальовані чудовими кольорами. Рядки соняшників ніби заглядали нахиленими жовтими головами в воду й одкидались в воді, як в дзеркалі.

Вода в бабиному городі та на леваді не вникала в дуже мокру землю, а стікати з долинки не було куди. В ньому ставку одразу завелись жаби, мов у болоті, неначе злізлись купатись з усього кутка. Жаби крякали й скреготали, мабуть, на радощах, так здорово, неначе в ставку в куширі або на куп'ї.

Баба Палажка з невісткою кинулась рятувати огородину на грядках, котрі були не на глибокому місці, виривали цибулю й часник, висмикували з багна буряки. Треба було доконечне брати коноплі, бо вода не зсякала на сонці, не входила в мокру землю і стояла сливе на одній мірі. Баба Палажка взяла заступ і почала копати рівчак од левади через улицю. В неї була думка спустити воду з свого городу в чужий, нижчий, звідкіль вода могла б стікати потроху в річку. Сусід Дорош побачив, що Палажка хоче спустити воду з своєї левади та на його город, вибіг на вулицю: молодиці повибігали з хати, напались на бабу, одняли заступа й закинули в рівчак. Палажка лаялась, молодиці так само репетували й лаяли бабу.

Баба Параска стояла за тином в своєму городі на сугорбі й сміялась. Тин був невисокий, а Параска висока й тонка: її було всю видно здалеки з сугорба. Її чималі сірі веселі очі спинились на тому гурті людей. Вона засміялась.

– Та візьміть оту ледащицю за руки та заступом по спині, та наплещіть добре спину! – кричала Параска Гришиха з горба. – Чого ви дичитесь їй в зуби? Нехай не лінується, та скидає спідницю, та й лізе в воду брати плоскінь.

– А тобі яке діло? Ще й вона обзивається, хоч її ніхто й не зачіпає. Мовчала б там за типом, коли в твоєму городі сухо, – гукнула на пригорок Палажка. – Коли б на твій огород впало таке лихо, то ти не глузувала б з мене.

– Ото на твій город сам бог направив заливу, щоб ти не була така бриклива та опришкувата та трохи прохолола в воді в коноплях, – гукнула й собі з городу баба Параска. На другий день вранці Палажка послала невістку в поле.

– Іди ж мені зараз в поле, а я вже сама полізу в воду та виберу плоскінь, – каже вона до невістки.

Надвечір невістка вернулась з поля, а баба сидить собі на призьбі та грається з унуками, а коноплі стоять у воді, як і стояли.

– Чом ви, мамо, не вибрали конопель? – спиталась невістка.

– Бо тебе ждала. Завтра полізеш та й вибереш сама, бо це ж коноплі сукупні: і мої й твої.

– То ви йдіть завтра в поле, а я буду коноплі брать, – обізвалась невістка.

– І на поле підеш, і коноплі сама вибереш, – сказала баба спокійненько.

– Ба не вибиратиму. Ви нічого не робите цілий день, а на мене скидаєте усю роботу. Он і досі не прибрали дитячої постелі, й хати навіть не замели й досі, і вечері не варили, – вже сердито говорила невістка.

Бабі стало шкода конопель, бо з тих конопель пряли й бабі на сорочки. На другий день невістка пішла в поле. Бачить баба, що непереливки, взяла чорну сорочку під пахву, навіщось пішла в Дорошів двір, стала під повіткою, ще й, як казала баба Параска людям, проти самісіньких Дорошевих вікон, скинула чисту сорочку й наділа чорну. Вбравшись в Дорошовому дворі, вона вернулась на леваду й полізла в воду. Бере вона коноплі, а кругом неї крякають жаби, неначе приспівують до роботи, щоб бабі було веселіше брать коноплі.

Параска вийшла на свій город полоть грядки і зараз угляділа Палажку в болоті, прийшла до тину та й гукнула до Палажки.

– Боже поможи! дай боже, час добрий! Це ти, Палажко, купаєшся в коноплях, чи що? Одколи живу на світі, не бачила, як люде купаються в коноплях.

Палажка мовчала й не обзивалась.

– Що це, Палажко, в тебе так сокоче в городі? Це, мабуть, твої квочки наплодили тобі курчат повнісінький ставок. Будеш їсти оту курятину цілу осінь, ще й на різдво розговієшся курятиною, – гукала всмішки з свого городу Параска.

– Бодай тобі заплодились такі курчата в голові та в животі, – не втерпіла-таки баба Палажка й гукнула, обернувшись до пригорка.

– А картоплю вже випечерувала в грядках, чи, може, зоставила роботу невістці назавтра? Печеруй мерщій, бо в картоплі, мабуть, вже раки завелись.

– Ось як вилізу з води, та висмикну кілка з тину, та поб'ю тобі морду, то ти не будеш дражнитися зо мною.

– А бач, Палажко! ти все лаєшся зо мною, то за те й покарав тебе господь: наслав на тебе заливу та накидав тобі жаб повнісінький город ще й леваду. Одже ж, побачиш! Як не держатимеш язика на віжках, то в тебе ще заплодяться жаби і на печі, і в печі, – сміялась весела та жартовлива Параска.

– А бодай ти на кутні зуби засміялась! – гукнула Палажка з конопель. – Примостилась на горбі, неначе та жаба на купині, та тільки звідтіть зуби показуєш людям, та смієшся з моєї біди. Ось я дам тобі в зуби, щоб покуштувала, яке мое лихо.

Палажка нахилилась, достала з дна жменю грязюки й пожбурила через переулочок на Параску. Мокрі грудки потрапили в голову здоровому соняшникові й замазали багном його жовтий, ніби позолочений сонцем вид.

Саме тоді йшла переулком Дорошева невістка. Вона вгляділа за тинем на горбі бабу Параску, поздоровкалась і спинилась. Ще здалеки вона чула, як баби перекидались лайкою та смішками через тини й переулочок, неначе хлопці м'ячем, і побачила, що вони починають шпурлять грудки. Невістка розказала Парасці, що Солов'іха чогось прийшла в Дорошів двір, стала під повіткою, без сорому скинула спідницю й білу сорочку проти вікон, хапком наділа чорну сорочку і зараз майнула з двора. Молоду невістку брав острах, щоб баба Солов'іха часом не заподіяла якогось лиха Дорошеві за те, що він не дав Палажці спустити воду через свій город в Раставицю. Параска не втерпіла, почувши про таку бабину чудну вихватку. І зараз гукнула до Солов'іхи:

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купить: https://tellnovel.com/ru/nechuy-levic-kiy_-van/b-da-bab-palazhc-solov-s

Текст предоставлен ООО «ИТ»

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию: [Купить](#)